

LBRIS

We know
books

Anna Kristeva

DE-A V-AȚI ASCUNSELEA
PRIN LABIRINT

LETRAS
Promovăm autorii români

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ANNA KRISTEVA

De-a v-ați ascunselea prin labirint / Anna Kristeva.

—Snagov : Letras, 2022

ISBN 978-606-071-771-3

82

ISBN eBook ePUB: 978-606-071-772-0

Întreaga responsabilitate pentru conținutul acestei cărți
aparține autorului.

Copyright 2022, Anna Kristeva.

Această carte este protejată de legea dreptului de autor.

Carte distribuită de www.piatadecarte.net

email: office@piatadecarte.com.ro

Comenzi la tel. 021 367 5228 // 0787 708 844

Pentru solicitări de publicare vă puteți adresa editurii, pe mail:

edituraletras@piatadecarte.com.ro

Editura Letras / www.lettras.ro

contact@lettras.ro

CUPRINS

Nevoia de a ieși dintr-un purgatoriu existențial	9
Cuvânt-înainte	13
Introducere. Pregătirea aluatului	16
În oglinda timpului	18
Geneza	22
Clipele	24
Transhumanța	26
Relocarea	29
Lacul lebedelor	30
Uriașul	32
Primul 15 septembrie	33
Rătăcirii	34
Examenul	35
Pe șantier	36
Comorile orașului	38
Străzi aromate	40
Oameni și melci	43
Regăsiri	43
Paradisul pierdut	44
Pustiul dintre blocuri	46
Clipe cu gust dulceag	49
Prieteni noi	50
Păcălici și păpuși din cârpe	51
Dorințe	53
Goliciunea	54
Broșa	55
Ciocolata Lucky	57
Ulița	58

Mihai.....	212
Dințișorii de lapte.....	213
Operații matematice.....	214
Jocuri de lumini.....	215
Un vis cu un vapor.....	216
Trădarea.....	218
Nucile se bat, nu se culeg.....	228
Epilog.....	230

Bunicii mele, cu dragoste infinită

Străbat șoseaua modernizată a satului. Îmi simt gândurile învălmășite și inima bubuind, haotic, sub stern. Opresc undeva, la margine de drum, și iau un calmant. Rămân puțin aici să mă liniștesc, apoi îmi continui drumul. Nu știu ce voi găsi acolo și nici dacă voi mai găsi ceva. Doar înaintez și mă simt ca și cum aș fi pornit în căutarea unei comori. Doar eu știu de existența ei și doar eu o pot stăpâni cu adevărat. Poate e doar o speranță deșarte, o iluzie, dar acestea devin uneori vitale. Ca și cum ne-am afla pe marginea unei prăpastii, ne agățam de ele ca de ceva salvator.

Ajung în Valea Sălciilor, observ cișmeaua atât de veche și îmi amintesc de apa rece ca gheața care curgea nestăvilită, printr-o țeavă metalică. Mă bucur că e încă aici, opresc, îmi împréun palmele și îmi fac un căuș, apoi le așez sub jetul de apă, îmi umplu căușul palmelor și iau câteva guri din apa al cărei gust îl cunosc, deși se spune că apa este insipidă. Apoi intru pe drumul șerpuitor, către Coasta Cailor. Îmi simt sufletul din nou, după multă vreme, ca pe un organ intern care zvâcnește, îmi îngână pulsul și mi-l accelerează. Ajung și în stația de autobuz și, deși o găsesc pustie, văd cu ochii minții țărani înbulzindu-se să urce în autobuz sau să coboare, purtând în mâini bagaje din rafie împletită; cu ochiuri mari, prin care se întrezăresc cele cumpărate din oraș. Opresc din nou, de data asta lângă stația de autobuz aflată la răscrucea unor drumuri. Mă întreb, *dacă autobuzul m-ar fi dus atunci, demult, pe unul dintre celelalte trei drumuri aflate la răscruce, cum ar fi fost? Dacă aș fi putut decide să rămân sau prin liberul arbitru să aleg unul din celelalte trei drumuri, unde aș fi ajuns?*

Văd vehiculul uriaș cum demarează și îi aud roțile grele scârțâind demonic pe nisipul încins. Se creează instantaneu un nor bizar care tot crește până când devine uriaș, ca o ciupercă atomică. Mă împresoară și deodată mă înghite cu lăcomie. Scârțâitul roților devine un scâncet ce mi se strecoară rapid în timpane și se

transformă într-un cântec de violoncel dulce-amar. Apoi, vibrațiile violoncelului mi se revarsă din timpane și străpung ca o daltă timpul împietrit, sculptându-l maiestuos, suav și dureros. Pot să-i văd chipul schimonosit de durere, dar ce chip! Îmi pare sublim și mă privesc în această creație aproape translucidă, ca într-o oglindă. *Reflexia unei fete încă fericite, în oglinda timpului. Ce lucrare incredibilă, dar cum de mă doare atât?* Simt cum parcă roțile uriașului vehicul derulează timpul înapoi, ca pe o bandă de magnetofon, scârțâind grav, cântând năvalnic și plângând cu suspine, simultan. Aud plânsul răgușit al țăranei în care mi-au picurat lacrimile atunci când am plecat. Țărâna mea sfântă, care pare că mi-a păstrat plânsetul în fiecare fir de nisip. Văd pulberea timpului, pe care parcă o mână invizibilă o împrăstie dintr-o urnă uriașă, mixată cu cenușa încă fierbinte din vatra copilăriei și cu praful care continuă să fie împrăștiat de roțile care m-au purtat într-un alt timp, atât de îndepărtat, spre alte lumi. Le văd plutind pe deasupra satului, ca pe niște nori care se răsucesc, se agită și se transformă în vârtejuri amețitoare, ca niște tornade, apoi se liniștesc și se dispersează, iar în cele din urmă se descompun. Inspir adânc particulele timpului și le simt cum îmi pătrund în nări asemenea unui narcotic, apoi mi se depun pe scoarța cerebrală, făcându-și loc, gradual, în emisfera cerebrală dreaptă.

Pornesc din nou. Recunosc casele albe și gri pe lângă care trec, dar nu văd prin curți niciun chip cunoscut. Mă întreb câți dintre ei mai sunt pe pământ și câți sunt deja în rai sau în iad. *Nu cred, îmi spun că vreunul ar putea fi altundeva decât în rai, întrucât mi se arăta adesea aura lor ca de sfinți, atunci când treceau prin fața casei mele, în sus sau în jos, ori când îi întâlneam pe drum, pe ulițele satului, pe deal sau prin pădure.*

Ajung la destinație și recunosc pământul binecuvântat, și grație troiței cu fântână de peste drum, acolo unde venea aproape tot satul să-și umple gălețile sau să-și adape vitele. Privesc tubul din ciment gros al fântânii și observ că s-a învelit într-un strat gros de mușchi. Observ ciutura veche cum s-a degradat, apoi merg acolo și găsesc

puțină apă în găleată, rămasă de la cineva. Introduc în găleată cana grea, metalică, cu un ușor iz de cocleală și o umplu, apoi beau din ea ca dintr-o apă vie. Îmi revine amintirea zilei în care, după ce noaptea sărise în fântâna adâncă de treizeci și patru de metri o pisică, alergată de cățelușa Vidra, bărbații din sat s-au mobilizat să curețe fântâna. Priveam cu groază cum aceștia, pe rând, urcau într-un vas uriaș, prins cu un lanț gros de mosorul metalic care cobora găleata în fântână pentru a fi umplută, apoi alt bărbat îl cobora în adâncuri. După un timp, probabil la un semnal, bărbatul rămas sus în vârteja roata metalică, grea, a fântânii și aducea la suprafață vasul plin cu apă și tot felul de reziduuri și gunoaie. Așa au lucrat întreaga zi, până când s-au asigurat că totul era în regulă, apoi au igienizat fântâna cu var. Coborârea în adâncul pământului a acelor bărbați a reprezentat prima scenă de groază a copilăriei mele. Inițial, am avut sentimentul că nu au cum să ajungă în adâncuri, iar dacă ajung, revenirea la suprafață va fi imposibilă. Reușita lor însă mi-a fost o lecție deschisă despre curaj. Apoi, ori de câte ori îi vedeam, îmi creau impresia unor supraoameni. Nu puteam trece prin fața lor, de cât respect îmi sădiseră în conștiință.

Cu mintea invadată de amintiri și cu sufletul încărcat de emoții nebanuite, traversez drumul, acum asfaltat, și simt aroma binecunoscută, o simt la fel ca atunci. Iar ea îmi pătrunde instantaneu, cu generozitate, prin toți porii. E aroma binefăcătoare a locului de unde nu am plecat niciodată cu adevărat și simt într-o clipă cum încep să mă recompun, precum mercurul împrăștiat din greșeală când reîntâlnește bucățile din care s-a desprins, înainte de a se evapora, iar părțile se reunesc și devin din nou un tot unitar.

Privesc cu exaltare și cu durere ceea ce a fost cândva casa mea. Nu mai există aproape nimic familiar privirii mele, peisajul s-a schimbat dramatic. Găsesc doar un teren împrăștiat cu plasă din sârmă. Pe teren, acolo unde a fost casa, zăresc o grămadă de moloz, iar acoperișul casei îl văd prăbușit și contorsionat, zăcând alături. Stau aici inertă și privesc, încercând să-mi stăpânesc lacrimile. Mi se pare, pentru câteva clipe, că o văd pe bunica venind dinspre

grădină cu o sapă în mână. Aud de undeva din apropiere vocea nazală a mamei, ca un ecou fragil, spărgându-mi-se în timpane în zeci de cioburi. O văd și pe blânda cățelușa Vidra stând pe potecuță, cu botul pe labe, moțâind, dar ținându-și urechile totuși ciulite. Văd zarzării scuturându-și florile albe ca neaua și le văd apoi parcă înaripate, zburând împrăștiate de vânt, către nicăieri. Aud pădurea de dincolo de deal fremătând și în mine încep să urle dureros lupii înfomețați și să mi se zvârcolească frenetic prin vene și artere, mușcând din ele. Îmi sângerează întregul corp și îmi simt sângele țâșnindu-mi sub piele.

Apar vecinii care locuiesc în casa imediat următoare. M-au observat stând aici și privind, împietrită de durere, ruina copilăriei mele. Mă recunosc și mă salută, cald și parcă respectuos. *Sunteți doamna Ana? mă întreabă vecina. Eu sunt, îi răspund, cu glas tremurând. O privesc și observ cât a îmbătrânit, păstrându-și totuși trăsăturile feței. Tudor mă întreabă ce mai fac și alte lucruri despre viața mea. Îi răspund sec, deși încerc să fiu amabilă. Tudor a fost partenerul meu de joacă, și surorile lui, de asemenea. Îl întreb și eu despre el, despre ele. Îmi exprim regretul pentru dispariția bătrânilor lor, deși ei nu-mi spusese nimic. Știam însă că moartea trece pe la toți într-o zi, dar și că ei, în poftida morții, rămân nemuritori. Mă bucur să-i revăd și le sunt recunoscătoare că nu m-au uitat. Vorbim puțin. Le spun că mama s-a dus și ea în rai așa cum s-a dus și bunica și că am venit acolo să-mi amintesc și atât. *Cel care a cumpărat vrea să facă pentru băiat o casă aici, îmi spune vecina. Îmi trece prin minte un gând rătăcit despre vreo minune prin care să răscumpăr locul în care îmi lăsasem aproape întregul suflet. Și tot ceea ce se găsea sub grămada de moloz. Mai rămân un timp aici, apoi, pentru a nu părea ciudată șederea mea, îi anunț că trebuie să plec. Observ o nucă pe jos, lângă gard. Mă aplec și o iau. *Cred că e din anul trecut, îmi spun. Sau de cine știe când. Acum nucul nu mai e. Vecinii îmi spun că pot veni oricând doresc pe la ei, că ar fi bucuroși să mă mai vadă. Nu le promit, însă îi asigur că mă onorează invitația. Îmi iau la revedere***

de la ei și de la locul pe care-l simt ca fiind al meu pentru totdeauna și plec cu sufletul greu, simțind că încă nu am pierdut definitiv ceea ce ar fi trebuit să fie sanctuarul meu, în toate vremurile.

Geneza

În paradisul meu era un nuc, nu un măr. Iar nucile se bat, nu se culeg. Noi nu le-am bătut niciodată. Le-am lăsat mereu să alunece, lin, pe pământ. Nu au pățit nimic. Au coaja tare, puternică și lemnoasă.

Văd totul prin lumina pal-murdară și ușor gălbuie a timpului, precum cea a unui bec ieftin, slab, cu sticla fragilă și plină de praf. Sau precum lumina slabă a lămpii cu gaz de pe masa din lemn de nuc, cu formă trapezoidală, din casa bunicii. Sticla lămpii se afumă și aproape obturează puțină lumină pe care o împrăștie în odaie. Uneori, lumina lămpii pâlpaie ușor, desenând umbre stranii pe pereți, adăugând serilor liniștite vagi umbre de mister. Această lumină pală care dansează încetișor înăuntrul sticlei de lampă în formă de pară îmi provoacă o ușoară teamă uneori și senzația de timp care încremenește în ceasornic. Alteori îmi sădește în suflet un dor cumplit de mamă. În acest amalgam de trăiri, ceea ce mă mângâie e sentimentul de siguranță. Acea siguranță a micii noastre fortărețe, unde lucrurile se desfășoară într-un firesc ritualic. *E situată undeva nu chiar la marginea lumii, dar suficient de departe de acea lume mare, pe care doar o intuiesc, dar am să o cunosc cândva în toată măreția și decadența ei.*

Pentru mine, lumea a început într-o dimineață, sunt convinsă că era dimineață, deoarece îmi răsună încă în memorie un ecou care răzbate de dincolo de timp, prin zidurile de beton, prin moloz și beznă. Era glasul cocoșilor, un strigăt prevestitor, de început de lume, nu un semnal că lumea se trezește din nou la viață, începând cu ei, eternii cocoși ai timpului. Era o zi de marți și abia ce se gătea de gală o nouă primăvară.

Stau culcată pe patul uriaș cu tăblii din lemn de nuc și privesc cu uimire lumea prin ochii magici ai ferestrelor micițe. Zăresc zarzării legănându-se molcom și îi văd cum dau naștere, ca prin magie, plăpânelor floricele albe. Se nasc timid și parcă se rușinează, ca niște domnișoare de modă veche. Pe măsură ce florile răsar, simt cum îmi transferă, ca pe un dar nestemat, o parte din sufletul lor.

Văd mâna mamei întinzându-se blând deasupra mea. Îmi oferă ceva parfumat, de culoare roz-pal. Un pătrățel ca o bucățică de ciocolată. Deschid instinctiv gura și primesc cu încredere darul ei. Memoria mi-e încețoșată, dar seamănă cu o bucățică de pepene, o bezea roz sau un jeleu. Orice ar fi, darul roz-pal al mamei, atât de dulce și parfumat, reprezintă nașterea conștiinței mele.

Urmează clipa în care reușesc să cobor de pe pragul înalt al casei, înțeleștându-mi cu putere mâna micuță pe vechiul și masivul toc din lemn lăcuit. Lupt să-mi cobor picioarele pe cele trei trepte, și ele din lemn, și fac primii mei pași către lume. Îmi rotesc apoi cu uimire privirea prin micuța curte, observ și inventariez obiectele ce compun decorul: o stivă de lemne frumos rânduite, un șir de copaci încărcăți de floricele de culoare albă și o culme pe care rufele albe întinse la uscat se mișcă înainte și înapoi în bătaia vântului. Îmi rotesc încetișor și vigilent trupul pentru a descoperi și vizualiza atent totul. Mai fac câțiva pași și descopăr o grădiniță cu răzoare proaspete, cu pământ negru, atent mărunțit. Grădinița este împrejmuțată de nuielușe verzi, împletite frumos.

Înainte de stângaci, privesc cerul și brusc se pornește ploaia. Vântul începe să smulgă brutal petalele florilor de zarzări, care mai întâi se rotesc straniu prin aerul umed și se amestecă apoi cu picurii de ploaie. Florile cad, în cele din urmă, încetișor, în țărână. Privesc cu uimire, dar și cu indignare cum florile se amestecă și cu țărâna, formând mici, stranii și fascinante boabe cenușii, ce se sparg rând pe rând. În ploaia răcoroasă simt natura emanând aroma vieții, a copilăriei, a eternității.

Pe măsură ce ploaia cade și mai năvalnic, se formează un cerc pe marginile căruia se adună întruna petalele florilor de zarzări. Ele devin cenușiu-murdare pe măsură ce intră în contact cu noroiul. Rămân în centrul acestui cerc ca și cum aș fi în centrul Universului. Sunt uimită de tot ce văd și puțin speriată ca această stranie, micuță și nouă lume a mea să nu piară precum florile zarzărilor.

Voiam să păstrez totul așa, pe vecie, lumea aceea micuță în care mizeria era la margine și puteam cu doar un pas să mă detașez de ea. Creșteam și, deși totul părea că devine mai mic, rămânea un spațiu cuprinzător pentru mine. Lărgeam mereu cercul acela ca pe o haină ce-mi rămăsese mică. Stăteam cu tălpile goale în apa călăie a ploii care curgea din cer, parcă pentru a spăla lumea de păcate.

Puteam să cuprind totul în palme dacă voiam și lumea nu-mi părea prea mică. Iubeam cu patimă pământul, îl mângâiam și îl sărutam duios cu tălpile goale.

Ajung încă acolo, adesea, cu ajutorul unui vehicul al timpului, după lungi peregrinări. Poposesc în curte și mă așez din nou în cercul nepieritor. A rămas intact, cald și loial, în pofida iernilor a căror răsuflare l-a înghețat de mii de ori. Mă așez în centrul lui și îl simt cum pulsează în ritmul inimii mele.

Clipele

Îmi împart viața în clipe, cărora pot să le confer dimensiunea potrivită și pe care le pot grupa după impact, după valoarea lor, după emoția, magia sau fatalitatea lor. Acum, după îndelungatul meu periplu prin viață, știu că nu anii contează, ci clipele. De ele, de clipe, ne amintim și ne agățăm în anii care le urmează. Clipe dulci, acre sau amare, dar clipe care ne definesc, care nu lasă loc îndoielii cu privire la cine am fost și cine suntem.

Pentru mine, clipa supremă a fost aceea pe care am întins-o la maximum ca pe un elastic. Și a cărei prelungire continuă am reușit-o după ce am descoperit mecanismele potrivite. Am făcut-o

să fie cât un infinit. Singura clipă în care am fost cu adevărat la mijlocul lumii.

Stăteam întinsă între mama și tata, într-o după-amiază de vară și într-o liniște desăvârșită. Într-o copilărie din care nu lipsea nimic și în care îmi trăiam clipele cu încântare și măiestrie. Aveam cam patru ani și stăteam toți trei întinși în patul uriaș cu tăblii din lemn de nuc.

Stând între ei, mă simțeam ferită ca de zidurile unei fortărețe. Eram ca un miez de nucă protejat de cojile lemnoase și puternice, creierul acelei lumi, iar mama era emisfera cerebrală dreaptă și tatăl meu, emisfera stângă. Ei doi îmi străjuiau copilăria și inocența cu atâta putere și iubire, încât o simt și astăzi și o port cu mine ca pe un medicament vital. Poate a fost doar o întâmplare sau poate că ei doi au conchis, pentru a doua oară, să-mi ofere ceva măreț și durabil, pe care să-l port cu mine mai departe așa cum îmi voi purta umbra și anii. Iar poate în urma clipei magice aveau să plece fiecare pe un alt drum. Pentru o vreme ori pentru totdeauna.

Tata este îmbrăcat cu haine de zi, poartă o cămașă albă cu mâneci scurte și pantaloni din stofă neagră, semn că este doar o clipă de odihnă. Poartă și o centură lată, cu cataramă mare, metalică și care pentru mine simbolizează puterea. Încins cu ea, îmi pare a fi un super tată. Iar mama poartă una dintre frumoasele ei rochii de mătase, pe cea de culoarea albastrului cerului. Culoarea rochiei mamei îmi încântă privirea, iar uneori o pun și eu pe mine. O găsesc fină, delicată și ușoară ca un fluture, în timp ce-i târăsc poalele prin casă, imaginându-mi că sunt mare.

Clipa aceea grandioasă și unică o port în suflet și o voi purta mereu, ca pe un diamant, dar și ca pe o mărturie. Poate că, dacă ar fi fost mai multe, nu mi-ar fi rămas așa impregnate în suflet, precum ștampila de pe plicul unei scrisori vechi, care a rezistat testului timpului, grație tușului de cea mai bună calitate.

Am rămas ținându-mă de clipa aceea cu putere, apoi, pe măsură ce timpul s-a scurs, am rămas doar agățată de ea. Acum stau undeva, în timpul meu, în locul meu, în anii mei, suspendată de clipa mea

magică, legănată de ea blând. De acea clipă infinită, pe care nu ar putea-o înțrece și nici măcar egală o altă clipă, care mă va mângâia pe tot parcursul călătoriei mele prin lume.

Transhumanța

Era un fel de transbordare dintr-o lume paradisiacă într-una necunoscută. Ar fi putut fi o călătorie spre o altă planetă, cu un alt paradis sau ar fi putut să fie infernul.

Mă văd la finele acelei veri toride și simt ca un ceasornic orele, minutele, dar mai ales clipa apăsătoare. Satul îmi pare amuțit doar pentru restul lumii, numai eu aud șoaptele și vaietele emise de voci doar mie cunoscute din cer, din fundul pământului, din ape și din văzduh.

O privesc cu drag, dar și cu durere pe bunica și observ cum parcă îi crește un ocean în ochi, care apoi se revarsă, încetiușor, în țărâna din bățatură. Văd bagajele care își așteaptă și ele, docile, transhumanța, aliniată în fața casei alături de mine, fratele meu și mama. Nu înțeleg ce se petrece și de ce trebuie să plecăm. Port o rochiță nouă de culoare roz, cu dantela albă la gât, la mâneci și poale și o pereche de sandale din piele albă.

Stau nemișcată în fața casei așa cum mi s-a cerut, lângă bagajele uriașe. Rămân lângă ele până când își face apariția un bărbat necunoscut. Pentru câteva clipe mi se pare că e nenea Sandu. Dar nu e el, doar îi seamănă. Îl privesc cu timiditate. E tânăr, înalt, brunet, cu părul creț. Mă întreb cine e. Îi cere mamei să se grăbească, îi spune că autobuzul a ajuns deja în stație. Imediat, bărbatul ia o parte dintre bagaje, iar mama cu o mână ia restul și cu cealaltă mă prinde de mână și traversăm așa curtea. Trecem pe lângă tufa cu trandafiri uriași, albi. Își amplifică și concentrează parfumul dulce și mi-l pulverizează în suflet și pe scoarța cerebrală, ca să-l port cu mine pentru totdeauna. Ajungem în dreptul gutuiului bătrân, încă roditor, și mă întreb cine îi va mai aduna copiii atunci când se vor

lovi de pământ. Urmează zmeurișul de la stradă, în care stătusem ascunsă printre fructele parfumate și dulci în toate verile, ore în șir. Iau două fructe în palmă și mi le închid acolo. Privesc nucul de lângă gard. Pare să fie roditor și anul ăsta. Are mulți copii. Îmi iau la revedere și de la el, uriașul la umbra căruia am stat atâtea veri. Ieșim pe poarta care scârțâie grav în timp ce se închide în urma noastră.

Simt că nu vreau să plec de acolo și pentru prima oară în viață îmi simt sufletul greu. Nu pot să plec fără să iau cu mine tot ceea ce iubesc și mă completează. Caut un truc magic, să facă posibil să nu plec sau măcar să am un bagaj și eu în care să-mi condensez întreaga mea lume perfectă. Doar că, subit, nu mai există magie. Tot ce pot lua cu mine se află în bagajele pregătite de mama în grabă. Îmi umplu sufletul cu spiritul lumii mele și cu tot ceea ce mi-a oferit cu generozitate.

Simt, cu puținii mei ani, că libertatea mi se confiscă și, deși vreau să îmi exprim indignarea, glasul refuză să mă asculte. Există ceva nedefinit, de dincolo de mine, un soi de avertisment, niște impulsuri stranii care-mi dictează: *nu pleca! împotrivește-te!* Dar nu pot face nimic. Îmi aud doar țipătul captiv în creier, îmi simt lacrimile curgând înăuntrul meu și mă doare încheietura mâinii de la strânsoarea fermă a mamei. Mâna dreaptă e încă în ghips, după căzătura din prunul bătrân care tronează de decenii în dealul copilăriei.

Mă consolează puțin doar promisiunea că voi merge și eu, în sfârșit, la școală, așa cum mersese și fratele meu aici, în sat. Doar că eu am să merg direct la o școală de la oraș.

Străbatem drumul către stația de autobuz și întorc mereu capul să privesc în urmă. O văd pe bunica ștergându-și ochii cu un colț al șorțului. Gestul ei mă emoționează și mă doare. O îmbrățișez cu privirea și îmi doresc să vină după noi. Măcar în ultima clipă, înainte de imbarcare. Mama mă strânge și mai tare de mână, aproape să mă târască după ea, în timp ce mă simt tot mai dominată de imboldul de a rămâne pe loc. Încep să mă opun, cu puterea celor